

направленных на усвоение научно-эстетической мысли англоязычных исследователей, внимание сосредоточено на проблемах формирования человеческой личности в ее многообразных эстетических проявлениях.

Ключевые слова: концепция, эстетическое воспитание, эстетическое мировоззрение, эстетизация образовательного процесса, научная мысль Польши.

SUMMARY

Leshchenko M. Theories of aesthetic education in the scientific thought of Poland.

The article deals with theoretical foundations of aesthetic education in the scientific thought of Poland. The integrative component of these theories is orientation on the education of the person with established aesthetic worldview, which is based on universal values and priorities.

It is stressed that revival of Ukrainian national school provides aesthetization of all parts of the educational process, creation of the theoretical basis of aesthetic education of the individual. Academician Ivan Zyazyun believed that social-value qualities of a person and norms of conduct acquire personal meaning and significance only by understanding their essence and after the completion of their aesthetization. A set of rules is seen as an external factor, and the value is internal, aesthetic, mastered by the subject guide for life and is perceived as a spiritual intention. The author emphasizes that the so-called «mass culture» in all its varieties is often withdrawn from the Polish concepts of aesthetic education. However, at the end of the last century, researchers noted a significant impact of mass culture on the formation of personality and stressed that ignoring this phenomenon had led to serious shortcomings in the training of teachers.

Conceptual foundations of aesthetic education were developed in Poland at the turn of the XIX and XX centuries by the philosophers of axiological direction. Important factors in the philosophical rationale for art education from the standpoint of aesthetic paradigm were the works of Ph. Znanetsky, R. Ingarden, V. Tatarkevych. In the theories of aesthetic education its important means is art education.

The studies of Polish researchers-pedagogues concerning identification of the appropriate forms and methods of aesthetization of the educational process are aimed at assimilation of scientific-aesthetic thought of the English-speaking researchers. The attention is focused on the problems of formation of the human personality in its most diverse aesthetic manifestations. From the innovative positions in modern foreign pedagogical science the relationship between «aesthetic», «emotional», «creative», «individualized» education is interpreted, aesthetic and educational opportunities for all academic disciplines, the external environment are revealed. The most important function in achieving the goals of aesthetic education is assigned to the personality of the teacher, his professional skills.

Key words: concept, aesthetic education, aesthetic worldview, aesthetization of the educational process, the scientific thought of Poland.

УДК 378:159.923.2

О. І. Скоробатська

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУСПІЛЬСТВА РИЗИКУ

У статті розглянуто проблему психологічної стійкості майбутніх викладачів вищої школи в умовах суспільства ризику. Проаналізовано актуальні дослідження із соціології та психології щодо особливостей психологічної захищеності особистості в

умовах травматичних подій суспільства ризику. Обґрунтовано необхідність вивчення психологічних аспектів професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у суспільстві ризику. Розглянуто сутність понять «психологічна стійкість», «життєстійкість», «залученість», «життєстійкі переконання». Сформульовано психологічні рекомендації щодо формування психологічної стійкості до ризиків у майбутніх викладачів у суспільстві ризику, їх уміння оцінювати ризики, бути здатними до актуалізації психологічної стійкості в собі та у студентському середовищі.

Ключові слова: психологічна стійкість, життєстійкість, життєстійкі переконання, суспільство ризику, особистість.

Постановка проблеми. Актуальна ситуація в державі потребує пошуку оптимальних форм подолання ризиків, управління ними та прогнозування як на соціальному, так і на індивідуальному рівні. З одного боку, збільшуються зовнішні загрози, що проявляється у природних і техногенних надзвичайних ситуаціях, міжнаціональних і воєнних конфліктах, терактах, інформаційно-психологічних маніпуляціях. З іншого боку, зростають внутрішні загрози, обумовлені трансформацією цінностей сучасної людини, втратою колишніх орієнтирів життя і спробою пошуку нових.

Зміни в суспільстві ставлять нові завдання перед вищою освітою – основним інститутом виховання молоді, її підготовки до професійної та особистісної самореалізації. Особливої уваги заслуговують психологічні аспекти професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у суспільстві ризику, адже, на нашу думку, викладачі вищої освіти повинні бути не тільки носіями національної та інтелектуальної культури, організаторами пізнавальної діяльності студентів, а й взірцем висоти духу, прикладом реалізації успішної стратегії подолання життєвих складностей з метою свідомої повноцінної реалізації професійної та соціальної місії.

Травматичний вплив ситуацій ризику неможливо виключити із процесів освіти, виховання, соціалізації, та й взагалі з життя. Тому одним із найактуальніших завдань підготовки викладача вищої школи має бути формування його психологічної стійкості до труднощів, які виникають у процесі життєдіяльності та професійної реалізації.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретико-методологічні основи теорії ризику розроблені в працях У. Бека, Н. Лумана, С. Лаша, Б. Тернера, Е. Гідденса, П. Штомпки, О. Яницького.

Проблему психологічної стійкості особистості у психологічній науці розглядають учені Л. Олександрова, Л. Анциферова, О. Дурманенко, С. Калашникова, Н. Калинина, Є. Крупник, Д. Леонтьєв, О. Мороз, В. Юрченко.

Різні аспекти психологічної готовності особистості до самореалізації в складних умовах вивчаються у працях Д. Бьюдженталя, Ф. Василюка, Ю. Зубок, Й. Козелецькі, С. Мадді, Р. Мэй, К. Роджерса, В. Франкла, М. Шмідта.

Метою статті є аналіз проблеми психологічної стійкості майбутніх викладачів вищої школи в умовах суспільства ризику та формулювання рекомендацій щодо актуалізації життєстійких якостей.

Виклад основного матеріалу. Психологічна стійкість як цілісна характеристика особистості забезпечує стійкість до стресогенних ситуацій. Дана властивість не є вродженою, вона формується у процесі розвитку особистості й залежить від типу нервової системи людини, її досвіду, професійної підготовки, навичок і вмінь поведінки і діяльності, рівня розвитку пізнавальних структур особистості. Серед компонентів психологічної стійкості виділяють: емоційний, вольовий, інтелектуальний (пізнавальний), мотиваційний та психомоторний.

Психологічна стійкість до стресових ситуацій, життєвих проблем та ризиків – це інтегральний показник, у якому відображаються результати навчання і виховання особистості, а також досвід взаємодії з навколишнім середовищем. Під психологічної стійкістю розуміють, передусім, здатність протистояти труднощам, зберігати віру в ситуаціях фрустрації та постійний, досить високий рівень настрою. Дана особистісна якість об'єднує цілий комплекс здібностей: стійкість, стабільність; врівноваженість, співмірність; опірність, резистентність. Одна зі сторін стійкості – вірність особистості обраним ідеалам і цілям. Психологічна стійкість суттєво залежить від задоволеності особистістю її основних вищих потреб: у самореалізації, самовираженні, самоствердженні. Але ж для частини людей основні потреби обмежені вітальними потребами: у безпеці, у прийнятті іншими людьми, і тому саме їх реалізованість є підставою для психічної стабільності [5].

На стан психічної стійкості людини особливий вплив має надійність у професійній діяльності. Успішна професійна діяльність є базисом повноцінного переживання самореалізації, що обумовлює задоволеність життям у цілому. Психологічна стійкість проявляється як рівновага сталості та мінливості особистості. Передусім, це стосується сталості головних життєвих принципів, домінуючих мотивів, способів поведінки, реагування в типових ситуаціях. Складовою частиною стійкості є врівноваженість, що проявляється у здатності мінімізувати негативний вплив суб'єктивної складової у виникненні напруги, у здатності утримувати напругу [6].

Знижена стійкість і врівноваженість призводять до виникнення станів ризику, стресу, фрустрації, неврастенічних, депресивних станів. Існує комплексне поняття «опірність до стресу»: здатність дати опір тому, що обмежує свободу поведінки, вибору як в окремих рішеннях, так і у виборі способу життя в цілому. Найважливішою стороною опірності є індивідуальна і особистісна самодостатність в аспекті свободи від залежності, свідомої поведінкової активності [6].

Учені В. Чупров, Ю. Зубок, К. Уільямс аналізуючи специфіку ризиків у житті молодого покоління, визначили типологію, що відображає основні етапи процесу соціального становлення молоді як суб'єкта громадського відтворення. Якщо суспільство не створює умов для розвитку молоді людини, для охорони її здоров'я та безпеки життя, то з'являються реальні

підстави для ризику. Отже, перший тип ризику пов'язаний із конкуренцією між однолітками в особистісному розвитку, з проблемами здоров'я та захисту життя. Другий тип ситуації ризику обумовлений невизначеністю життєвого старту молоді: чим нижче статус, успадкований від батьків, тим більше невизначеність можливостей для вибору ними свого життєвого шляху. Виходячи з цих умов особливої актуальності набувають цілеспрямовані заходи соціальної політики, які б надавали гарантії щодо соціального захисту різних категорій молоді [9].

Третій тип ризику пов'язаний із невизначеністю можливостей самореалізації молоді. Адаптація в соціальному житті часто супроводжується нереалізованими амбіціями, зруйнованими планами, що обумовлено соціальними чинниками.

Четвертий тип ситуацій ризику пов'язаний із ціннісно-нормативною невизначеністю: у суспільстві ризику відбувається певна деформація аксіологічних пріоритетів, які є своєрідним стрижнем внутрішнього світу людини та відіграють вирішальну роль в інтеграції суспільства. Традиційні суспільні цінності девальвуються і витісняються груповими, руйнується система інституційних норм, нові цінності та норми або відкидаються, або не можуть бути реалізовані. У цих умовах виникає певний аксіологічний переворот, при якому молода людина втрачає звичні орієнтації, почуття опори, й тому посилюється ризик соціальної дезорієнтації, розриву з соціальними інститутами [9].

П'ятий тип ситуацій ризику пов'язаний із невизначеністю ідентичності молоді: в умовах соціально-політичної нестабільності суспільства ризику відбувається руйнування традиційної ідентифікації, виникають нові ідентичності, іноді деструктивні. Усе це впливає на стан громадянської позиції, на рівень соціальної напруги в молодіжному середовищі.

До визначених ситуацій ризику в молодого покоління треба додати особливі умови освітнього простору. За твердженням У. Бека, система освіти в суспільстві ризику нагадує «примарний вокзал»: поїзда не ходять за розкладом або йдуть в іншому напрямку, але квитки все одно треба брати. Отримання професійної кваліфікації не завжди дає гарантію бажаного соціального статусу, і цей ризик усвідомлюють як студенти, так і викладачі. Тому кожен учасник освітнього процесу бере на себе певну відповідальність за ризики інвестицій у людський капітал. Непередбачуваність освітньої кар'єри призводить до того, що молоді люди починають ставитися до отримання освіти досить формально: здобуваючи певну кваліфікацію вони психологічно готують себе до можливості зміни професійного напрямку через деякий час. Така зовнішня мотивація до соціальної захищеності суттєво впливає на внутрішню мотивацію до продуктивного активного засвоєння змісту професійної освіти [2].

Проблема подолання особистістю життєвих та професійних труднощів у психологічній науці розглядається також через призму поняття життєстійкості (С. Кобейза, С. Мадді), що трактується як вміння конструктивно долати важкі життєві ситуації, залишатися активним та перешкоджати негативним наслідкам стресу. Отже, за С. Мадді, базовими цінностями життєстійкості є кооперація (cooperation), довіра (credibility) і креативність (creativity) [1].

С. Мадді підкреслює, що життєстійкість не є вродженою якістю, а формується протягом всього життя, і тому її потрібно розвивати на основі конкретної реальної ситуації. Життєстійкість формує мужність визнавати, а не заперечувати стрес і мужність намагатися перетворити його на перевагу. Складовими життєстійкості (hardiness), як системи переконань про себе, про світ та стосунки з ним, є залученість, контроль і прийняття ризику. Виразність цих компонентів перешкоджає виникненню внутрішньої напруги у стресових ситуаціях за рахунок стійкого подолання стресів і сприйняття їх як менш значущих [8].

Залученість (commitment) визначається як переконаність у тому, що включеність особистості в подію дає максимальний шанс знайти в ній корисне й цікаве. Людина з розвиненим компонентом залученості отримує задоволення від власної діяльності. Відсутність подібної переконаності породжує в людині почуття нікчемності, відчуття себе «поза» життям. Контроль (control) передбачає переконаність людини в тому, що вона може впливати на реальність, свідомо та мужньо обирати власний шлях. Проти вага контролю – відчуття власної безпорадності людини. Прийняття ризику (challenge) засновано на переконаності в тому, що все, що відбувається в житті – сприяє розвитку особистості. У даному контексті людина розглядає життя як спосіб набуття досвіду й готова діяти навіть без наявності надійних гарантій успіху, тобто ризикувати, вважаючи прагнення до комфорту і безпеки недостатніми в якості головних цінностей життя [7].

У будь-якій ситуації ризику в особистості виникає стрес. Глибина та сила впливу стресу на психічний стан людини залежить від різних факторів. Деякі з них, а саме – природжену вразливість організму та зовнішні події – людина не може контролювати. Але основою вміння впоратися зі стресовою ситуацією є інший фактор – життєстійкі переконання, що можуть бути результатом свідомої внутрішньої роботи особистості над собою. Від наявності цих переконань залежить оцінка складної ризикової ситуації: якщо людина приймає її та є готовою до активного впливу на неї, то ситуація сприймається як менш травматична. Життєстійкі переконання стимулюють турботу людини про власне здоров'я та благополуччя, призводять до зростання активності її здатності долати труднощі.

Д. Леонтьєв підкреслює, що в ситуації особистісного вибору саме життєстійкі переконання визначають готовність людини обирати нову,

незвичну ситуацію на противагу байдужому вибору або вибору звичної, знайомої ситуації. Іншими словами, психологічна стійкість становить один із ключових параметрів індивідуальної здатності до зрілих і складних форм саморегуляції [7].

До загальних показників порушення психологічної стійкості особистості відносяться такі прояви, як втрата відчуття самоцінності життя, втрата сенсу життя, дезінтегрованість образу «Я» та картини світу, неадекватні способи задоволення потреб, зниження вольового потенціалу особистості, неадекватність автономності особистості, неоптимальний емоційний фон, соціальні зв'язки, що перешкоджають соціальній адаптації [4].

Головні причини дезорганізації поведінки психологічно нестійких особистостей полягають у відсутності ефективних засобів подолання труднощів і в тривожному переживанні загрози. У нестійких особистостей іноді спостерігається явище самоіндукції негативного емоційного напруження: дезорганізовану поведінку посилює стресовий стан, який ще більше дезорганізує поведінку, що призводить у результаті до того, що нестійка особистість відчуває повну безпорадність – як по відношенню до вирішення проблем, так і по відношенню до своєї поведінки у важкій ситуації.

Показником психологічної стійкості є варіативність поведінкової та емоційної реакції, яка розглядається як гнучкість, швидкість пристосування до мінливих умов життєдіяльності, висока мобільність психіки.

У зв'язку з тим, що сьогодні ризики пронизують усі сфери суспільного та індивідуального життя, кожна людина потребує допомоги у формуванні психологічної стійкості до негативного впливу ситуації загрози або невизначеності, у формуванні здібності адекватно оцінювати ситуацію, робити свідомий вибір та виробляти алгоритм необхідних дій з метою мінімізації негативного впливу на життєдіяльність суспільства ризику.

Феномен ризику підриває почуття онтологічної безпеки особистості, змінює сприйняття навколишнього середовища, порушує почуття захищеності та породжує різноманітні страхи. Вітчизняний дослідник О. Дурманенко стверджує, що сучасні соціальні страхи мають масовий і глобальний характер. До подібних страхів у сучасному світі автор відносить загрози технологічних катастроф, великомасштабних терактів, ядерної війни, екологічний страх. Виникнення соціальних страхів зумовлено впливом мікросоціальних факторів, що пов'язані з процесом соціалізації особистості, та макросоціальних факторів, що обумовлені станом суспільної системи. З психологічної сторони страх як реакція на загрозу викликає стрес і активізує механізми психологічного захисту, спрямовані на мінімізацію впливу та подолання наслідків страху. Переживання людини, пов'язані із незахищеністю, з проблемою безпеки життя призводять до трансформації особистісних властивостей, змінюють ціннісні пріоритети та потребують актуалізації ресурсів життєстійкості [3].

Розглянемо проблему психологічного подолання життєвих труднощів. С. Мадді розрізняє регресивне та трансформаційне подолання стресових, важких життєвих ситуацій. Трансформаційне подолання, на відміну від регресивного, має на увазі відкритість новому, готовність активно діяти у стресовій ситуації. Учений виокремлює п'ять основних механізмів, завдяки яким проявляється захисний вплив життєстійкості щодо розвитку захворювань та зниженню ефективності діяльності: оцінка життєвих змін як менш стресових; створення мотивації до трансформаційного подолання; посилення імунної реакції; посилення відповідальності по відношенню до здоров'я; пошук активної соціальної підтримки [8].

Згодом С. Мадді поєднав практики здорового способу життя і власний тренінг життєстійкості у програму підвищення життєстійкості, яка включає: навчання розслабленню (контроль дихання, зігрівання рук, розслаблення м'язів, застосування методів біологічного зворотного зв'язку з метою розслаблення); навчання правильному харчуванню; навчання подоланню (використовуються техніки вирішення проблем та емоційного інсайту); використання соціальної підтримки (навчання навичкам спілкування); фізичні вправи (відомості про використання вправ з метою поліпшення здоров'я та ефективності діяльності); контроль шкідливих звичок (куріння, переїдання тощо); попередження рецидиву (контроль протягом року) [8].

Висновки. На основі проаналізованих джерел ми дійшли висновку, що здатність особистості до психологічної стійкості є одним із найважливіших компонентів особистісного потенціалу, вона допомагає регулювати життєдіяльність у складних умовах суспільства ризику. Особистості з оптимальною психологічною стійкістю свідомо використовують стратегії подолання ризикових ситуацій, перетворюють перешкоди та стреси на джерело росту і розвитку, вони також є більш ефективними у професійній діяльності.

Аналіз власного викладацького досвіду при підготовці магістрантів зі спеціальності «Педагогіка вищої школи» свідчить про те, що існує певна проблема щодо формування психологічної стійкості до ризиків у майбутніх викладачів. На нашу думку, у суспільстві тотального ризику викладач вищої школи повинен вміти оцінювати ризики, прогнозувати їх наслідки, бути здатним до конструктивного подолання труднощів та культивувати психологічну стійкість у собі й у студентському середовищі.

Отже, стратегічним орієнтиром сучасної освіти повинно стати пробудження в людині життєстійких якостей, вміння адаптуватися до змін, орієнтуватися серед великого обсягу інформації, втілювати своє призначення навіть у складних умовах. Ці завдання можливо реалізувати завдяки розробленню та впровадженню спеціальних програм, які повинні включати: зв'язок із духовними традиціями; надання необхідної інформації щодо ризикогенності соціальних ситуацій; розвиток особистісних

установок, що укріплюють позитивне ставлення до світу та готовність до ризику; навчання певним навичкам подолання стресу та вміння приймати адекватні рішення в ситуації невизначеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова Л. А. К концепции жизнестойкости в психологи / Л. А. Александрова // Сибирская психология сегодня : сб. научн. трудов. Вып. 2 / под ред. М. М. Горбатовой, А. В. Серого, М. С. Яницкого. – Кемерово : Кузбассвуиздат, 2004. – С. 82–90.
2. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.
3. Дурманенко О. О. Ризики та безпека в житті сучасної людини: соціально-філософський аналіз / О. О. Дурманенко // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки: Філософські науки. – 2011. – № 24. – С. 88–93.
4. Кабаченко Т. С. Методы психологического воздействия / Т. С. Кабаченко. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 539 с.
5. Крупник Е. П. Психологическая устойчивость личности как методологическая категория / Е. П. Крупник // Научные МПГУ. – М., 2004. – 192 с.
6. Куликов Л. В. Психогигиена личности : учебное пособие / Л. В. Куликов. – С-Пб., 2004. – 467 с.
7. Леонтьев Д. А. Тест жизнестойкости / Д. А. Леонтьев, Е. И. Рассказова. – М. : Смысл, 2006. – 63 с.
8. Мадди С. Смыслообразование в процессе принятия решений / С. Мадди // Психологический журнал. – 2005. – Т. 26. – № 6. – С. 87–101.
9. Чупров В. И. Молодежь в обществе риска / В. И. Чупров, Ю. А. Зубок, К. Уильямс. – М. : Наука, 2003. – 161 с.

РЕЗЮМЕ

Скоробагатская О. И. К проблеме психологической устойчивости будущих преподавателей высшей школы в условиях общества риска.

В статье рассмотрена проблема психологической устойчивости будущих преподавателей высшей школы в условиях общества риска. Проанализированы актуальные исследования по психологии в контексте психологической защищенности личности в условиях травматических событий общества риска. Обоснована необходимость изучения психологических аспектов профессиональной подготовки научно-педагогических кадров в обществе риска. Рассмотрена сущность понятий «психологическая устойчивость», «жизнестойкость», «вовлеченность», «жизнестойкие убеждения». Сформулированы психологические рекомендации по формированию психологической устойчивости к рискам будущих преподавателей в обществе риска, их умения оценивать риски, быть способными к актуализации психологической устойчивости в себе и в студенческой среде.

Ключевые слова: психологическая устойчивость, жизнестойкость, жизнестойкие убеждения, общество риска, личность.

SUMMARY

Skorobagatskaya O. To the problem of psychological sustainability of future higher school teachers in conditions the risk society.

The article reveals the problem of psychological sustainability of future higher school teachers in conditions of the risk society. Current research in sociology and psychology on the peculiarities of psychological security of the personality in conditions of traumatic events of the risk society are analyzed. The necessity of studying the psychological aspects of training

research-pedagogical staff in the risk society is proved. The essence of the concept «psychological sustainability» is defined, which is interpreted as the ability of a person to face difficulty, keep the faith in situations of frustration and to maintain a high level of mood. The components of psychological sustainability are outlined, namely: emotional, volitional, intellectual (cognitive), motivational and psychomotor. It is proved that the psychological sustainability of the personality to social problems and risks is an integral index, which reflects the results of training and education of the personality, and the experience of interaction with the environment.

The article focuses on the study of specific risks in the life of young generation. The typology of situations of youth social risk, according to which the first type of risk is associated with competition between peers in personal development, problems of health and protection of life; the second type of risk is conditioned by the uncertainty of youth life start; the third type of risk is associated with uncertainty of youth self-realization opportunities; the fourth type of risk situations is connected with value-normative uncertainty; the fifth type of risk situations is associated with the uncertainty of youth identity.

The essence of the concept of «sustainability» is defined, which is understood as the ability to overcome difficult situations constructively, remain active and prevent negative effects of stress. The basic values of vital sustainability are clarified: cooperation, trust, and creativity. The components of vital sustainability as a system of beliefs about oneself, about the world and relationship with it: inclusion, control, and risk taking are considered. The emphasis is put on the fact that sustainable personality views life as a way to gain experience and is ready to take risks. Common indicators of destroying of personal psychological sustainability are outlined.

Psychological recommendations for forming psychological sustainability to the risks in future teachers in the risk society, their ability to assess risks, to be able to actualize psychological sustainability in them and in the students' environment are formulated.

Key words: *psychological sustainability, sustainability to life, vital belief, risk society, personality.*

УДК: 371.13:373.3]:371.31(477)

К. В. Фомін

Педагогічний інститут
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті, за результатами вивчення теоретичних джерел, розкрито стан дослідженості підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання. З'ясовано основні теоретичні підходи щодо обґрунтування актуальності, різних аспектів підготовки вчителя до діалогічної діяльності, діалогу в освітньому процесі. Виявлено міждисциплінарні зв'язки дослідження підготовки фахівця до діалогічної взаємодії, сутнісні особливості різних видів діалогу та його значущість в особистісному розвитку й становленні учня. Незважаючи на те, що на теоретичному рівні науковці розглядають різні аспекти підготовки фахівця до діалогічного навчання, немає цілісного дослідження з проблеми підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання учнів. Виокремлено пріоритетні напрями подальших досліджень з цієї актуальної проблеми.

Ключові слова: *діалог, діалогічне навчання, діалогічна взаємодія, діалогічний підхід, підготовка вчителя початкової школи.*